

TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER PARLAMENTER ASAMBLESİ ULUSLARARASI GÖZLEM MİSYONU

Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Yönetim Şeklini Belirleme Referandumu 10 Ocak 2021

AÇIKLAMA

Kırgızistan Cumhuriyeti Parlamentosunun (Jogorku Keneş) daveti üzerine, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) Uluslararası Gözlem Misyonu, 10 Ocak 2021 tarihinde düzenlenen Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Yönetim Şeklini Belirleme Referandumunun kısa dönemli gözlemini yerine getirmiştir. Misyon, Azerbaycan ve Türkiye parlamentolarının üyeleri ile TÜRKPA Sekreteryasının diplomatik personelinden oluşmaktadır. (Misyon listesi ektedir)

Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncelikle Anayasa, Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento Seçimleri Hakkında Kanun, Referandum Düzenleme Kanunu, Seçim Kurulları Kanunu ve cezai ve idari yaptırımlara ilişkin mevzuat ve ayrıca Merkez Seçim Komisyonu'nun genelgeleri ile düzenlenmektedir. Kırgızistan, insan hakları ve seçimlerle ilgili temel uluslararası ve bölgesel anlaşmalara taraftır. Kırgızistan ayrıca Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ni de onaylamıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve referandum düzenleme yönetimi, Merkez Seçim Komisyonu, 54 Bölge Seçim Kurulu ve 2,462 Sandık Seçim Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Yurt dışında oy verme işlemi, yurtdışında kayıtlı 49.479 seçmenle büyükelçilikler ve konsolosluklarda kurulan 48 sandıkta yapılmıştır ki bu sayı önceki seçimlere göre artış göstermiştir. Merkez Seçim Komisyonu, seçimlerin ve referandumların organizasyonundan sorumlu daimi bir organdır. Parlamento tarafından beş yıllık bir dönem için seçilen ve 12 üyeden oluşan

Merkez Seçim Kurulu için, Cumhurbaşkanı, parlamentodaki çoğunluk ve muhalefet her biri dörder aday önermektedir.

KOVID-19 salgını nedeniyle, Merkez Seçim Komisyonunun Usul Kuralları, Kurul toplantılarının çevrimiçi olarak yapılmasına izin verecek şekilde değiştirilmiştir. Böylelikle Komisyon üyeleri ve Sekreterya'sının uzaktan çalışmasına imkân sağlanmıştır. Ayrıca Komisyon, Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içinde, hastalığın yayılmasına karşı, oy kullanma tesislerinde sosyal mesafeye riayet edilmesi ve seçmenlere ve görevlilere kişisel koruyucu ekipmanlar sağlanması da dahil olmak üzere, oy kullanma prosedürleriyle ilgili özel önlemler geliştirmiştir. Bu bağlamda Komisyon ayrıca seçim günü prosedürlerinde sağlıkla ilgili alınan önlemler hakkında bilgi vermek için kapsamlı bir seçmen bilgilendirme kampanyası yürütmüştür.

Cumhurbaşkanı adaylarının sayısı biri kadın olmak üzere 17 kişidir. Adayların çoğunluğu 35-55 yaş aralığındadır. Anayasanın ilgili hükümlerine göre, hem bağımsız olarak hem de siyasi partiler tarafından aday gösterilme olanağı vardır. Mevcut adayların tamamı bağımsız şekilde kendileri aday olmuşlardır. Seçim Kanununda öngörüldüğü üzere, ilk turda hiçbir adayın yarıdan fazla oy almaması durumunda, en çok oy alan iki aday arasında 20 gün içinde ikinci tur seçimler gerçekleştirilecektir.

15 Aralık'ta başlayan seçim kampanyası, oylamadan 24 saat önce 9 Ocak'ta sona ermiştir. KOVID-19 salgını nedeniyle, siyasi partiler kapıdan kapıya kampanya ve sosyal medya kullanımı dahil olmak üzere farklı kampanya yöntemleri kullandılar. Sonuç olarak, adaylar aktif bir çevrimiçi kampanya düzenlemiş ve seçmenler adayların seçim platformları, hedefleri ve amaçları hakkında iyi bilgilendirilmiş, geniş bir izleyici kitlesiyle iletişim kurma imkanı sağlanmıştır.

Misyon, Kırgız Cumhuriyeti Meclis Başkanı Sayın Talant Mamıto'v, Merkez Seçim Komisyonu Başkanı Sayın Nurcan Şaıldabekova ve Dışişleri Bakanı Sayın Ruslan Kazakbayev ile bir araya gelme imkanı bulmuştur. Bu görüşmeler sırasında cumhurbaşkanlığı seçimi ve referandum hazırlıklarına yönelik alınan tedbirler hakkında ayrıntılı olarak bilgiler edinilmiştir.

Ayrıca Misyon üyeleri, seçimlerden önce seçimlere katılan Cumhurbaşkanı adaylarıyla da görüşme imkânı bulmuştur. Adaylar, heyetimize seçim öncesinde yürüttükleri kampanya faaliyetlerinin yanı sıra 10 Ocak seçimlerinden beklentileri hakkında bilgi vermiştir.

Misyon, seçim günü başkent Bişkek'teki sandık merkezlerini ziyaret ederek oy verme işleminin başlamasından oy sayımına kadar oylama sürecinin farklı aşamalarını gözlemlemiştir. Misyon, oy verme sürecini izleme, seçmenlerle, sandık yetkilileriyle ve ayrıca sahadaki diğer uluslararası gözlemcilerle görüşme fırsatı da bulmuştur.

Merkez Seçim Komisyonu tarafından verilen bilgiye göre Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılım oranı yaklaşık %.39,75 referanduma katılım oranı ise yaklaşık %39,88 olarak gerçekleşmiştir.

Kırgızistan mevzuatı, medyanın seçime katılan tüm partilere tarafsız ve eşit şekilde yer vermesini de gerektiren ifade ve basın özgürlüğünü garanti etmektedir. Seçim kanununda, cumhurbaşkanlığı adaylarının seçim propagandasının ve kampanya sürecinin geniş kapsamlı tanımı yapılmaktadır. Seçim yasasına göre, yalnızca Merkez Seçim Komisyonu tarafından akredite edilen medya organlarının seçimle ilgili faaliyetlerde bulunmasına ve seçim kampanyasını yayınlamasına ve reklam yayın süresi ve alanı pazarlamasına izin verilmektedir.

Misyon, Kırgızistan'ın demokratik seçimlerle ilgili standartların geliştirilmesinde önemli başarılar elde ettiği gerçeğinin altını çizmektedir. Bu anlamda 2018-2020 Seçim Mevzuatını İyileştirme Stratejisi, Kırgızistan hükümetinin halk iradesinin demokratik olarak ifadesine yönelik kapsayıcı kavramsal yaklaşımını ortaya koymaktadır. Strateji, seçim sürecine katılanların hukuki ilişkilerini ve seçim mevzuatı ihlallerini ele alma, vatandaşları seçim süreci hakkında bilinçlendirme, yasal kültürlerini geliştirme, engelli bireylerin katılımı ve geçici olarak ülke dışında kalan vatandaşların katılımının yanı sıra seçim komisyonlarının sahadaki çalışma kapasitelerinin ve verimliliğinin artırılması gibi hususları da kapsamlı bir şekilde düzenlemektedir.

Misyon, Kırgızistan'da seçim sürecinin demokratik standartlarının güçlendirilmesine yönelik en son yapılan yasal düzenlemeleri ayrıntılı olarak ele almıştır. Bunlar arasında adayların seçim başvurusu için yatırdıkları ücretin iade barajının aşağıya düşürülmesi, kampanyalara gönüllülerin katılımı, oy satın alma ve kamu kaynakların kötüye kullanılmasına yönelik yaptırımların artırılması, sosyal medyada kampanya yürütülmesi ve gözlemci hakları başlıca kayda değer yeniliklerdir. Ayrıca Misyon, yenileme seçimlerinin yapılmasına izin veren hükümlerin askıya alınması ve ülke içindeki seçmenler için oy kullanma adresinin değiştirilmesine artık izin verilmemesi gibi değişikliklerin getirilmesinin tüm seçim sürecini kolaylaştırdığı görüşündedir.

Referandum düzenlenmesi hakkında kanun ve bu kanunda yapılan son değişiklikler, şeffaflık ve gizli oylama yöntemi gibi koşullar ülke çapında oylamanın temel demokratik ilkelerini ortaya koymaktadır. Ayrıca Anayasa Kanunu, referandum sırasında seçim kampanyasının teşviki ve usulleri ile referanduma çıkarılamayacak konuların sıralanmasına ilişkin kuralları kesin olarak belirlemektedir. Misyon, Jogorku Keneş tarafından 10 Aralık 2020 tarihinde kabul edilen Yönetim Şeklini Belirlemek İçin Referandum Düzenlenmesi Hakkında Kanunun Anayasayı ve Referandum düzenlenmesi kanunu güçlendirdiğini vurgulamaktadır.

Misyon, cumhurbaşkanlığı seçimleri ve referandumun sakin ve rekabetçi bir ortamda yapıldığını ve seçim sürecinin tüm kurumları ve katılımcıları tarafından sağlam bir demokratik değerler temeli ortaya koyulduğunu vurgulamaktadır. Adaylar, seçimlerde kampanya kurallarına saygı duyarak yüksek siyasi kültür sergilemiştir. Seçim süreci, adaylara yasal itiraz için gerekli tüm araçları sağlayan fikir çeşitliliği ve çoğulculuk ile karakterize edilmiştir.

Misyon, oylama sürecinde biyometrik verilerin kullanımı, sandıkların kapanmasından hemen sonra seçim sonuçlarının alınmasını da sağlayan oy pusulalarının taranması ve sayılması için elektronik oy sayma ekipmanı da dahil olmak üzere yüksek teknolojilerin kullanılmasını olumlu olarak değerlendirmektedir. Engelliler için çoğu sandık merkezinde engelli rampalarının kurulması, görme ve işitme engelli seçmenler için oy kullanma eğitimi materyallerinin geliştirilmesi takdir edilmektedir.

Misyon, MSK tarafından seçmenlere seçim ve referandum hakkında kapsamlı bilgi sağlama ve kolluk kuvvetleri için eğitimler düzenleme çalışmalarını takdir etmekte ve seçim günü pandemi için alınan tedbirlerle ilgili olarak, seçimin yönetiminden sorumlu organların bu husustaki mükemmel çalışmalarını ve seçmenlerin kurallara riayet etmelerini de memnuniyetle karşılamaktadır. Misyon, alınan bu önlemlerin oy kullanma yerlerine erişilmesine engel teşkil etmediğini de vurgulamaktadır.

Misyonun kaydettiği temel iyileştirmelerden birisi de, Kırgız vatandaşların yurtdışında oy kullanmasının kolaylaştırılmasıdır. Bu durum, seçim ve referandum için Kırgız diplomatik misyonlarında bir önceki seçimlerden daha fazla sandık merkezinin kurulmuş olmasıyla örneklendirilebilir. Böylelikle binlerce Kırgızistan vatandaşı komşu ve diğer ülkelerde oy kullanma imkânına sahip olmuştur.

Kırgızistan'daki yasal mevzuat, seçim sürecinin tüm aşamalarında seçime katılan adaylar, vatandaşlar ve uluslararası gözlemciler tarafından seçim gözlem faaliyeti

yürütülebilmesine imkân sağlamaktadır. Tüm gözlemciler, seçim yönetim organlarının oluşumundan seçmen kayıt ve oylama sürecine kadar her aşamada seçim sürecini gözlemeleme hakkına sahiptir.

Misyon, Kırgızistan'daki seçimlerde uluslararası gözlemciler için sağlanan yasal ve lojistik koşulları olumlu olarak değerlendirmektedir. Misyon, çalışmaları sırasında TÜRKPA Seçim Gözlem Yönetmeliği ve ilgili uluslararası belgelere uygun olarak objektiflik, adalet, şeffaflık ve tarafsızlık ilkelerine uygun olarak hareket etmiştir.

Sonuç olarak Misyon, 10 Ocak 2021 tarihinde Kırgızistan Cumhuriyeti'nde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri ve yönetim şeklini belirleme referandumunun Kırgızistan'ın ulusal mevzuatı ve seçimlerle ilgili uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varmıştır.

TÜRKPA ULUSLARARASI GÖZLEM MİSYONU
Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Hükümet Şekli Referandumu, Kırgızistan
Cumhuriyeti, 10 Ocak 2021

Misyon Başkanı
Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesi

Recep ŞEKER

Azerbaycan Milli Meclisi adına:

Azerbaycan Milli Meclisi Üyesi

Fazıl MUSTAFA

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesi

Yaşar KARADAĞ

TÜRKPA Sekreteryası adına:

TÜRKPA Genel Sekreter Yardımcısı

Naurız AIDAROV

TÜRKPA Genel Sekreter Yardımcısı

Ali YILDIZ

11 Ocak 2021, Bişkek